

UOT 37.

PEDAQOJİ METODLAR VƏ YENİLİKLƏR KONTEKSTİNDƏ HEYDƏR ƏLİYEV NÜMUNƏSİ ƏSASINDA ŞAĞIRD ŞƏXSİYYƏTİNİN FORMALAŞDIRILMASI

Əfsanə Arif qızı Rüstəmovə

*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorantı*

ORCID: 0000-0001-6814-0657

E-mail: afsana.rustamova.dok@arti.edu.az

***Açar sözlər:** innovasiyalar, Heydər Əliyev, şagird şəxsiyyəti, tərbiyə, pedaqoji metodlar, milli ideologiya.*

***Ключевые слова:** инновации, Гейдар Алиев, личность студента, воспитание, педагогические методы, национальная идеология.*

***Key words:** innovations, Heydar Aliyev, student personality, upbringing, pedagogical methods, national ideology.*

Giriş. Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq, hər sahədə yenilikçi atmosferi dəstəkləmək, innovasiyaları səmərəli şəkildə mənimsəmək mühüm amillərdən biridir. Bu innovasiyalardan uğurla istifadə gələcəkdə dövrün tələblərinə uyğun inkişaf etmək deməkdir.

Müasir dövrdə təhsilin məqsədi təkcə savadlı gələcək yetişdirməkdən ibarət deyil. Eyni zamanda milli dəyərlərə malik, sosial məsuliyyətini dərk edən, müstəqil, tənqidi və yaradıcı təfəkkürə malik şəxsiyyət formalaşdırmaqdır. Bu məsələləri müvəffəqiyyətlə həyata keçirmək üçün dövrün pedaqoji metodlarını və yeniliklərini izləmək, onları mənimsəmək və tətbiq etmək mütləqdir. Müsbət nəticələr əldə edə bilmək üçün aparılan siyasətin vəhdətli şəkildə təşkil edilməsi mühüm amildir. Vəhdətli şəkildə təşkil etmə dedikdə, klassika ilə müasirliyin bir-birini izləməsi nəzərdə tutulur. Buna misal olaraq, bunları qeyd etmək olar:

- Dəyərlərə əsaslanan təlim;
- İnteraktiv metodlar;
- Rəqəmsal təhsil sistemi və imkanları;
- Şəxsiyyətyönlü təlim prosesi.

Həyata keçirilən islahatlar, təhsil siyasətinin effektiv olması üçün milli ideoloji məzmunla müasir innovasiyalardan kompleks şəkildə istifadə etmək lazımdır. Beləliklə, vəhdət şəkildə aparılan proses məzmunu daha da zənginləşdirmiş olar.

Milli ideologiyadan istifadə edərkən, xalqımızın vətənpərvər və sədaqətli şəxsiyyətlərinin bizə miras qoyduqları ideologiyalarından nümunələr gətirmək, işin mahiyyətini buna əsaslandırmaq bu strategiyanın əsas istiqamətlərindəndir. Azərbaycanda bu istiqamətdə aparılan islahatların əsas ideyaları məhz Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təhsil konsepsiyasına xitab edir. Belə ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyev təlim prosesinə dövlətçilik ideyalarını daxil etmişdir. Onun hakimiyyət illərində dövlətçilik ideologiyası yeni məzmunla malik müasir konsepsiya şəklində formalaşdırılmışdır.

O, 1998-ci il noyabrın 23-də sədri olduğu YAP-nın yaradılmasının 6 illiyinə həsr olunmuş

yığıncaqdakı çıxışında müstəqil Azərbaycanın milli ideologiyasının müasir və bitkin konsepsiyasını qeyd etmişdir. Qarşıda duran mühüm vəzifələrin icrası haqqında açıqlama verərək demişdir: "Müstəqilliyi elan etmək hər bir xalq üçün, ölkə üçün tarixi hadisədir, böyük xoşbəxtçilikdir. Amma müstəqilliyi yaşatmaq, onu dönməz etmək bundan da çətin vəzifədir, bundan da böyük xoşbəxtlikdir". [1, s-4.]

Onun fikrincə, təhsil müəssisəsi yalnız bilik verən məkan deyil, həmçinin şəxsiyyətin formalaşdığı sosial-mənəvi mühitdir. O, çıxışları zamanı aşağıdakı prinsipləri əsas tuturdu:

- Şagirdin fərdi xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması;
- Müəllim şəxsiyyətinin aparıcı rol oynaması;
- Vətənpərvərlik ruhunun aşılması;
- Milli-mənəvi dəyərlərə əsaslanan təlim - tərbiyə sistemi.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev istər çıxışları və nitqi ilə, istərsə də imzaladığı fərmanlarla hər zaman Azərbaycan vətəndaşlarının yanında olduğunu hiss etdirirdi. Belə ki, o, çıxışlarının birində qeyd etmişdir: "Təhsilimizin ən böyük məqsədi Azərbaycan vətəndaşı hazırlamaqdır, müstəqil Azərbaycan cəmiyyətinin ləyaqətli üzvünü hazırlamaqdır. Hər bir gənc vətəndaş öz ölkəsinin alovlu vətənpərvəri olmalıdır. [2, s-7.]

Ölkənin, xalqın inkişafının əsas mənbəyini təhsilin inkişaf etdirilməsində və dünya təhsil sistemində inteqrasiya edilməsində görən Ümummilli Lider Heydər Əliyev hər vaxtlı qabaqcıl ölkələrin təhsil sistemini mənimsəmək istiqamətində qətiyyətli addımlar atmışdır. Təhsil siyasəti və islahatları barədə danışarkən, o, demişdir: "Təhsil sisteminin nə qədər dəyərli olduğunu ondan görmək olar ki, Azərbaycanda yüksək savada, biliyə, ixtisasa, yüksək elmə malik insanlar var və onlar cəmiyyətin çox hissəsini təşkil edir. Əgər bunlar olmasaydı, Azərbaycanın iqtisadiyyatı belə güclü inkişaf edə bilməzdi. Bunlar olmasaydı, Azərbaycanın elmi inkişaf edə bilməzdi. Bunlar olmasaydı, biz indi Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi idarə edə bilməzdik. Onları qiymətləndirmək lazımdır"[3, s-373.]

Eyni zamanda gənc nəslin şəxsiyyət kimi formalaşdırılması məsələsində o deyirdi: "Gənc nəslin tərbiyəsi...,mənəvi cəhətdən zəngin, ideoloji cəhətdən güclü, yüksək əxlaqlı şəxsiyyətin formalaşdırılması bu gün cəmiyyətimizin qarşısında duran ən mühüm vəzifədir" [4, s-637].

Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1996-cı ildə Azərbaycan gəncləri ilə görüşündə nitqini belə tamamlamışdır: "Mən əminəm ki, Azərbaycanın gələcəyi etibarlı əllərdədir. Çünki bizim bugünkü gəncliyimiz sağlam düşüncəli gənclərdir, vətənpərvər gənclərdir, xalqını, millətini sevən gənclərdir. Mən əminəm ki, müstəqil Azərbaycanın gələcəyini qoruyub saxlaya bilən gənc nəsillər yetişir. Onların nümayəndələri bu salondadır. Onların nümayəndələri bugünkü uşaqlardır, yetişən gənclərdir. Ona görə də biz yaşlı nəslin nümayəndələri arxayın ol ki, siz, əziz gənclər, müstəqil Azərbaycan Respublikasının nə qədər çətinliklə başa gəldiyini dərk edərək müstəqil Azərbaycan Respublikasının gələcəyini qoruyub saxlayacaqsınız. Mən buna əminəm"! [5]

Belə ki, Heydər Əliyev nümunəsinin şagirdlər üçün tarixi lider olması ilə yanaşı, həm də vətəndaşlıq və əxlaqi baxımından nümunə olması deməkdir. Onun apardığı hərtərəfli siyasət, strategiya, həyat yolu şagirdlərin yolunda çıraqlı, qəlblərində tutduğu amal olmalıdır. Ümummilli Lider Heydər Əliyev nümunəsi şagirdlərdə bir çox əhəmiyyətli xüsusiyyətləri formalaşdırma bilər. Bu xüsusiyyətlərdən bəziləri kimi, məsuliyyət hissini, məqsədyönlülüyü, vətənə və millətə olan sevgini, vətənə sədaqəti göstərmək olar. Ümummilli Lider Heydər Əliyev də bu

keyfiyyətlərə xüsusi önəm verir, gənc nəslin şəxsiyyət kimi formalaşdırılması işində əxlaq və tərbiyənin əvəzolunmaz olduğunu vurğulayırdı: “İnsan vətəninə, millətinə, dininə, dilinə nə qədər çox bağlı olarsa, əxlaqı da bir o qədər yüksək olar” [6, s-637.].

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin gənc nəslin yetişdirilməsində rol-model olması onlarda abstrakt anlayışların konkretləşməsində mühüm rol oynaya bilər. Gənc nəsillər dövlətçilik ideologiyalarının, vətənpərvərlik, vətənə və xalqa sədaqət anlayışlarının, liderlik və uzaqgörənlik, dövrün tələblərinə bələd olmaq, müasir innovasiya və metodlara yiyələnmək kimi bacarıqları daha asan şəkildə mənimsəyə bilər. Bunun üçün Ümummilli Lider Heydər Əliyevin nümunəsində milli-mənəvi dəyərlərimizi canlı obraz şəklində gətirmək olar. Beləliklə, milli ideologiyamızla müasir metod və yenilikləri birləşdirmiş olarıq. Bu zaman tarixi şəxsiyyətlər təlim obyektinə kimi deyil, tərbiyəvi model kimi çıxış edir.

Bütün bu strategiyaları həyata keçirərkən, mərhələli şəkildə yerinə yetirmək lazımdır. Rol-model kimi götürülən şəxsiyyətin fəaliyyəti şagirdlərin yaş səviyyəsinə uyğunlaşdırılaraq izah edilməlidir. Fəaliyyət zamanı tənqidi təfəkkürü inkişaf etdirməklə şagirdlərin düşünmə qabiliyyəti artırılmalıdır. Fəaliyyət hər zaman hörmət çərçivəsində həyata keçirilməlidir. Ən əsası isə baş vermiş tarixi faktlar müasir dövrün sosial və mənəvi ideologiyası ilə əlaqələndirilməlidir. Klassikanın müasir metodlarla vəhdətini müxtəlif səmərəli üsullarla dəstəkləmək olar. Bunlardan debat və diskussiya, problem əsaslı təlim, rol oyunu və situasiya analizi, esse və reflektiv yazılar və digərlərini misal göstərmək olar. Bu metodlar əsasında şagirdlərdə tənqidi təfəkkür, fikrini sərbəst ifadə etmək, analiz, müstəqil düşünmə, vətəndaş mövqeyi, dəyərlərə əsaslanaraq qərar vermə və başqa bacarıqlar formalaşır.

Beləliklə, tarixi şəxsiyyətlərin, xüsusilə, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin nümunəsində şagird şəxsiyyətinin formalaşdırılması mühüm effektiv nəticələr verə bilər. Pedaqoji baxımdan müasir metodlar və yeniliklər milli ideologiyaya ilə vəhdət təşkil etsə, şagirdlərdə milli kimliyin dərkini, vətənpərvərlik, mənəvi dəyərlərə əsaslanmış şəxsiyyətin formalaşmasında vacib vasitədir.

Problemin aktuallığı. Müasir dövrümüzdə ümumtəhsil müəssisələrində şagird şəxsiyyətinin inkişafı və formalaşdırılmasında düzgün istiqamətin müəyyənləşdirilməsi, mövcud problemin dövrün tələblərinə uyğun şəkildə həll edilməsi nəzərdə tutulur. Mövcud problemlərin aradan qaldırılması işində Ümummilli Lider Heydər Əliyev irsindən istifadə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, şagird şəxsiyyətinin formalaşdırılması məsələsi əsassız istiqamətlərdə aparılarsa, bu, dövlətin, cəmiyyətin uğursuzluğuna gətirib çıxara bilər. Bu istiqamətdə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin şəxsi keyfiyyətləri ilə yanaşı, onun vətənpərvərliyi, vətənə sədaqəti və digər xüsusiyyətləri də aşılmalıdır.

Problemin elmi yeniliyi. Ümumtəhsil müəssisələrində şagird şəxsiyyətinin formalaşdırılması və inkişafı üzrə işi məzmunu, bu istiqamətdə istifadə olunan üsul və yollar araşdırılaraq uyğun sistem müəyyənləşdirilir.

Problemin praktiki əhəmiyyəti və tətbiqi. Tədqiqat nəticələri əsasında ümumtəhsil müəssisələrində maarifləndirmə işləri aparıla bilər. Bu işdə müəllim-şagird-valideyn üçbucağı əsasında fəaliyyət göstərərək uğurlu nəticələr əldə etmək gözləniləndir.

Ədəbiyyat

1. “İki sahil”. -2023, -25 oktyabr. -№195. -s.4.
2. Əhmədov A. Azərbaycanın ümumi təhsili Heydər Əliyev ideyalarının işığında // Azərbaycan müəllimi, 17 fevral, 2023, s-7.
3. İradə Hüseynova. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu. Bakı, “Təhsil”, 2004, səh-373.
4. Əliyev Heydər: Mənəviyyat. Mənəvi dəyərlər. Mənəvi tərbiyə / tərt.ed. Ə.İsmayılov. – Bakı: “Müəllim” nəşriyyatı,- 2008, s- 637.
5. Əliyev H. Müstəqil Azərbaycan Respublikası Gənclərinin Birinci Forumunda nitqi// Azərbaycan qəzeti – 1996, - 6 fevral.
6. Əliyev Heydər: Mənəviyyat. Mənəvi dəyərlər. Mənəvi tərbiyə / tərt.ed. Ə.İsmayılov. – Bakı: “Müəllim” nəşriyyatı, - 2008, s- 637.

Ə.A.Rüstəmov**Pedaqoji metodlar və yeniliklər kontekstində Heydər Əliyev nümunəsi əsasında
şagird şəxsiyyətinin formalaşdırılması****Xülasə**

Məqalədə pedaqoji metodlar, eyni zamanda təhsil sahəsində baş verən yeniliklər kontekstində şagird şəxsiyyətinin formalaşdırılması məsələsi tədqiq edilir. Məqalədə şagirdlərlə təlim zamanı müasir metodların tətbiqi, tətbiq zamanı milli ideologiyaya əsaslanaraq yenilikləri həyata keçirmək öz əksini tapmışdır. Şəxsiyyətin pedaqoji baxımdan hərtərəfli formalaşması üçün tarixi şəxsiyyətlərin milli ideologiyasının şagirdlərə təlqin edilməsinin vacibliyi qeyd olunur. Aparılan tədqiqatda Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təhsil və tərbiyə məsələlərində, həmçinin gənc nəslin formalaşdırılmasında mühüm rol oynayan ideyaları prioritet hesab edilir. Milli-mənəvi dəyərlərin, təhsil və tərbiyənin, vətəndaşlıq ruhunda inkişafın həyata keçirilməsi üçün Ümummilli Lider Heydər Əliyev irsinin aktual pedaqoji əhəmiyyəti təhlil edilir.

A.A.Рустамова**Формирование личности студента на примере Гейдара Алиева в контексте
педагогических методов и инноваций****Резюме**

В статье рассматривается вопрос формирования личности учащегося в контексте педагогических методов, а также инноваций в сфере образования. В статье отражено применение современных методов в процессе обучения учащихся и внедрение инноваций, основанных на национальной идеологии, в ходе их применения. Отмечается важность привития учащимся национальной идеологии исторических деятелей для всестороннего формирования личности с педагогической точки зрения. В проведенном исследовании приоритетное место занимают идеи Национального лидера Гейдара

Алиева, играющие важную роль в воспитании и образовании, а также в формировании молодого поколения. Анализируется современное педагогическое значение наследия Национального лидера Гейдара Алиева для реализации национально-нравственных ценностей, воспитания и развития духа гражданственности.

A.A.Rustamova

Formation of student personality based on the example of Heydar Aliyev in the context of pedagogical methods and innovations

Summary

The article studies the issue of forming the student's personality in the context of pedagogical methods, as well as innovations in the field of education. The article reflects the application of modern methods during training with students, and the implementation of innovations based on national ideology during their application. The importance of instilling the national ideology of historical figures in students for the comprehensive formation of personality from a pedagogical point of view is noted. In the conducted research, the ideas of the National Leader Heydar Aliyev, which play an important role in education and upbringing, as well as in the formation of the younger generation, are considered a priority. The current pedagogical significance of the heritage of the National Leader Heydar Aliyev for the implementation of national-moral values, education and upbringing, and development in the spirit of citizenship is analyzed.

Redaksiyaya daxil olub: 05.03.2026